

РЕЦЕНЗИЯ

от

**Член-кореспондент на БАН, проф. д.а.н. арх. АТАНАС КОВАЧЕВ,
Декан на Факултет “Екология и ландшафтна архитектура”,
Лесотехнически университет, София**

ОТНОСНО: Дисертационния труд на арх. **СТАНЧО ВЕКОВ** за получаване на образователната и научна степен “Доктор” по научна специалност „Архитектура на сгради, конструкции, съоръжения и детайли“, Архитектурен факултет, Варненски свободен университет „Черноризец Храбър”.

Предложената Рецензия е разработена в качеството ми на **член на Научното жури** за защита на дисертационния труд на арх. Станчо Веков (Заповед N 1603 от 10.05.2011 г. на Ректора на ВСУ „Черноризец Храбър” – проф. д.ик.н. Анна Недялкова).

Дисертационният труд на арх. Станчо Веков (ръководител – проф. д-р арх. Росица Никифорова) е на тема: **НОВИЯТ ЖИВОТ НА СТАРИТЕ УЛИЦИ И КВАРТАЛИ. Архитектурно-градоустройствени и художествени проблеми при обновяването на търговските улици и квартали в градовете, изградени през периода 1878-1944, с илюстрации от Варна, Видин и др.**

Дисертационният труд включва четири глави, заключение, библиография, илюстрации и приложения. Разработен е в обем от 222 страници, в това число 317 илюстрации, приложения с авторски разработки и студентски проекти. Проучената и използвана литература включва 118 заглавия, от които 65 български и 53 чуждестранни.

Актуалност на изследването. Темата на дисертационния труд е изключително актуална в съвременните социално-икономически и обществено-политически условия – тя поставя проблема за съхраняването на

историческите центрове на градовете у нас, във връзка с адаптирането им за съвременни функции. Необходима е оценка (в някои случаи преоценка) на културното наследство на този важен за историята ни период – от Освобождението (1878) до средата на XX век – характеризиращ се с изключителен подем и оставил за поколенията знакови за българската архитектура творби, повлияни от европейските стилове от края на XIX и началото на XX век.

Целта на изследването е: Разработване на методика за проучване, съхраняване и обновяване на исторически градски пространства (центрове) като синтезиран израз на природна и антропогенна среда и синоним на конкретно място в смисъл на идентичност.

Задачите на изследването обобщено са свързани с:

- Анализирание на търговските улици и квартали, изградени у нас през периода 1878-1944 г.;
- Изследване на проблемите за обновяване на уличните и кварталните пространства чрез проучване на формите и начините за обновяване на характерни типове сгради от разглежданата епоха и възможностите за интегриране в тях на съвременни функции.
- Определяне на специфичните характеристики в методиката за обновяване на улици и квартали у нас при съпоставяне с постижения на други страни.

Методика на изследването е по наше мнение правилно избрана и включва:

- Проучване на периодите на изграждане и развитие на търговски улици и квартали у нас и съпоставянето им с други балкански и европейски страни.
- Анализирание на характерни примери за обновяване на улични и квартални пространства в градовете у нас и в чужбина, включително и с личното участие на автора на труда.

- Разглеждане на съществуващи методики за обновяване на архитектурно-градоустройствени ансамбли и разкриване на спецификата при търговските улици и квартали в градовете у нас и в чужбина.

Кратка характеристика на дисертационния труд

В ПЪРВА ГЛАВА „Характеристика на централните търговски улици и квартали в българските градове, изградени през разглеждания период” се анализира историческото развитие на българските градове през периода от втората половина на XIX век до средата на XX век с маркиране на хронологичните етапи в развитието им: Възраждане; Ранен капитализъм; Европейски влияния, неостилове и сецесион; Национално-романтично движение; Период между двете Световни войни и Модерни влияния, отнесени към архитектурно-градоустройственото наследство, обновяването на което е предмет на труда. Посочени са характерни за периода паметници, според типологията и архитектурно-строителната им характеристика, както и възникването на цели търговско-занаятчийски улици, наречени *чаршии* и появата на часовниковата кула – символ на просперитет във възрожденския град. Направен е преглед на нормативните документи у нас от първите години и десетилетия след Освобождението, както и на планирането и изграждането на българските градове на основата на градоустройствени планове, водещи до модернизиранието им. Анализират се особеностите на европейските стилове в архитектурата и влиянието им у нас – на първо място стила „Сецесион”, следван от стиловете „Функционализъм”, „Рационализъм” и „Експресионизъм” и др.

Във ВТОРА ГЛАВА „Обновяване на екстериорни пространства” се разглеждат уличните пространства, дефинирани като *„гръбнак на всяка градска структура, синтезиран израз на целия социален и жизнен опит на неговите обитатели и отразен в естетическия и духовен идеал на времето”*. Авторът прави опит да реабилитира комплексните качества на съществуващата градска среда, недооценена в много случаи през времето на

плановата икономика и да реагира на глобализацията, заради възможната повторна загуба на идентичност, станала циклична в нашата културна история, предлагайки метод за обновяване (ревитализация). Дешифрирано е понятието *Фасадизъм* (*запазване само на фасадната структура, за сметка на нова вътрешна, за модерен интериор*). Предложен е селектиран принцип на решаване на проблема „*Улични фасадни силуети*”, определен като диалог - *старо/ново, и/или съществуващо/проект*. Показан е генезисът в развитието на „Моловете” в чужбина и у нас. Разкрита е ценностната характеристика на старите градски части в България - традиционно ситуирани в градския център - значителна степен на инфраструктурна изграденост; физически годеен сграден фонд; ценен исторически контекст на средата и богатата палитра от пространства, форми и стилове, съвкупността от които дава конкретния социо-културен модел на мястото, чиято роля нараства, паралелно на необратимите процеси на глобализация.

В ТРЕТА ГЛАВА „**Обновяване на интериорни пространства**” е дадена класификация на съществуващите сгради от разглеждания период:

- *типологична* - жилищно-търговски (с висок приземен етаж); административно-социални: банки, болници, приюти; културно-зрелищни: театри, кинотеатри, клубове; производствено-складови: фабрики, хранилища, енергийно-транспортни: жп-гари, депа; култови: църкви, синагоги, джамии;
- *стилова* - народна къща; възрожденска дървена къща; неоготика, ренесанс, барок; сецесион и еkleктика; национален романтизъм; модерн - европейски функционализъм/рационализъм и осъвременена класика;
- *качествена* --културно-историческа стойност на ансамбъл.

На базата на собствен практически опит, авторът развива концепция за реновация на интериор. Поставен е въпроса за степента на намеса в среда (паметник) и се определят разновидности: реставрация на оригиналния интериор; частична реставрация и доизграждане, в духа на оригинала;

реконструкция на оригинала и експониране на фрагменти от него; реконструкция на оригинала и интерпретиране на оригинала; интегриране на оригинал и съвременна намеса.

В ЧЕТВЪРТА ГЛАВА „Методика за проучване, съхраняване и обновяване на централните градски части” авторът прави преглед на различни съвременни методики за съхраняване и обновяване на традиционни градски части, използвайки опита на страни като Италия, Полша, Германия, Русия - традиционно силни в тази специфична сфера. Изведен е опитът на конкретни градове - Милано, Варшава, Гданск, Бремен, Петербург, Москва и др. Докторантът защитава тезата, че *„Придържане към историческата достоверност на квартала и града е много по-важен фактор, отколкото точната, научно-историческа достоверност”* и прави извода, че *....”недостатък на българския опит е ограничаване на проблематиката единствено около и само регистрираните паметници на културата (културни ценности – А.К.) - предимно от Античността, Средновековието, Възраждането и високите йерархични нива на ценностната скала”*. Следосвободенска епоха, предмет на изследването, в която нерегистрираните паметници са повечето сгради и структури, остават понякога извън обсега на внимание и попадат в полезрението на агресивна инвестиционна политика, особено в годините на прехода. Предложена е методика за разработване на проекти по ревитализация на традиционни градски части, която включва следните етапи: Подготвителен; Оценка на състоянието и изводи; Концептуален проект; ПУП/ПЗ; Технически/Работен проект; Етапи на изпълнение; Промоциране на проекта. Направен е критичен анализ на българското законодателство в обсега на ЗУТ, Наредба №7, Наредба за конкурсите, ЗАДСП, ЗКН и са изведени предложения за изменения на нормативни документи.

Обобщено: В труда е направена характеристика на градското застрояване, систематизирано по вид, функция, конструкция и архитектурен

стил, както и оценка на неговата културно-историческа стойност. Анализирани са опита от реконструкция на градски екстериорни и интериорни пространства у нас и в чужбина, илюстрирани с многобройни примери, включително от собствената практика на автора. Засегната е деликатната тема за границата на допустимата намеса в сгради, паметници на недвижимото културно наследство, според Закона за културното наследство у нас. Предложена е систематизация и терминологична класификация на възможните параметри на намесата по обновяване на градската среда, определяна в цялост с термина *ревитализиране*. Направени са предложения за промени в действащото законодателство, в широк обхват на темата - от ценностната скала на наследството, до средствата за неговото ревитализиране, поддържане и мониторинг, както и защитата на авторското право и свързаните с него професионална етика и лична отговорност на архитекта.

Научните и научно-приложните приноси в дисертационния труд се свеждат до: 1. Обогаляване на съществуващите знания с нови изследвания, анализи и предложения; 2. Приложение на научните постижения в практиката – в конкретния случай в разработването на архитектурни проекти, т.е. изминат е пътя от теорията към практиката и обратно - от практиката към теорията.

Сред по-важните приноси в дисертационния труд могат да се открият следните:

- Направен е ретроспективен анализ на градските структури през разглеждания период с примери от българската и световната практика и е изведена авторска теза за ре/визия на архитектурната памет;
- Предложена е класификация на градските структури по функционален, строително-конструктивен и стилев признак, включително и терминологична класификация на методите на ревитализация с нова категория – *постконструкция* - дефинирана и реализирана от автора;
- Допълнена е съществуващата методика за проучване на градски структури – открити (външни) и покрити (вътрешни) с фазите -

концептуален проект и промоциране на проекта, на основата на реализиран проект *Изчезващите къщи/хубавите къщи*;

- Направени са предложения за изменения в действащото българско законодателство, в обхвата на ЗУТ, Наредба №7, ЗКН, ЗАПСП и други нормативни документи.

С настоящия дисертационен труд арх. Станчо Веков демонстрира възможности да се занимава с успех с научно творчество и да прави научни и научно-приложни приноси в своите изследвания.

Преценка на публикациите по дисертационния труд - по проблематиката на труда авторът е публикувал материали във вид на статии в различни издания. В тези публикации се интерпретират проблеми разработени в дисертационния труд. Архитектурната колегия и културната общественост в България са имали възможността да се запознаят с авторовите оценки, изводи и предложения. Тази научно-публицистична дейност на докторанта оценявам положително.

Автореферат. Композиран е съгласно изискванията и отразява вярно и точно основните части от дисертацията, с което се дава възможност да се очертаят ясно постигнатите научни и приложни приноси.

Бележки и Препоръки

1. Препоръчвам издаването на труда във вид на монография. Изследването е построено на анализа на многоброен материал (проекти и реализации), което налага според рецензента известно реструктуриране на примерите. Възможен подход е представянето в табличен вид на примерите от България и чужбина с цел съпоставянето им. Представянето на примери и анализи основно в повествователен, а не в табличен вид води до загуба на силата и значимостта на заложените идеи и подцели на труда. Предлагам обогатяване на изследването чрез представяне и на таблична (сравнителна) форма при разглеждане на примерите от нашата и световната практика при бъдещо издаване на труда.

2. По отношение на работата имам и някои технически бележки – на места е необходима стилова и граматична редакция на текста.

Бележките и препоръките не намаляват качеството и количеството на получените резултати.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Квалификацията на арх. Станчо Веков и досегашната му работа в това направление, включително и публикуването на няколко статии ми позволяват да направя извода, че е разработена качествена и полезна за теорията и практиката дисертация. Авторът показва с този труд, че притежава умения да анализира, обобщава диагностицира и синтезира проблеми, формулирайки значими предложения и изводи за теорията и практиката.

Всичко гореизложено ми дава основание да приема дисертационния труд на арх. СТАНЧО ВЕКОВ за завършен, съгласно изискванията на Закона за развитието на академичния състав в Република България (ДВ, бр. 38 от 21.05.2010 г., изм. ДВ, бр. 81 от 15.10.2010 г. и изм. ДВ, бр. 101 от 28.12.2010 г.), Правилника към него и Инstrukция N 6 за академичния състав на ВСУ „Черноризец Храбър”.

В качеството си на Член на Научното жури и Рецензент давам своя положителен вот за присъждане на арх. СТАНЧО ВЕКОВ на образователната и научна степен „ДОКТОР”.

Чл-кор. на БАН проф. д.а.н. арх. АТАНАС КОВАЧЕВ

София,

01.06.2011 г.